

ELEKTRON KITOBLARNING HAYOTIMIZDAGI O‘RNI

Ilmiy raxbar: Abdug‘aniyev Javohirmirzo Davlatmirzo o‘g‘li

University of economics and pedagogy o‘qituvchisi

javohirmirzo3732@gmail.com

Talaba: Abduraxmonova Muzdalifa A‘zamjon qizi

University of economics and pedagogy 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola bugungi hayotimizdagi elektron kitoblar haqida bo‘lib, hozirgi globallashtirish va raqamlashtirish jarayonida axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida an‘anaviy axborot manbalari bilan bir qatorda elektron resurslardan foydalanish kengayib bormoqda. Shunday resurslardan biri elektron kitoblar bo‘lib, ular bilim va axborotni tezkor, qulay hamda samarali yetkazib berishda muhim o‘rin tutadi.

Kalit so‘zlar: elektron kitob, ta‘lim, masofaviy ta‘lim, dasturiy ta‘limot.

Zamonaviy dunyoda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi barcha sohalarga o‘z ta‘sirini ko‘rsatmoqda. Xususan, ta‘lim va kitobxonlik sohasida ham katta o‘zgarishlar yuz bermoqda. Yaqin o‘n yillikda elektron kitoblarning keng tarqalishini ham ko‘rishimiz mumkin. Elektron kitoblar - bu qog‘ozsiz, muqovasiz va yelimsiz bo‘lgan kitob turidir. Ularni qo‘lda ushlab bo‘lmaydi, shu sababdan kitob javonlarida chang bosib yotganini ham, varaqlari sarg‘ayib, yaroqsiz holga kelib qolishini ham ko‘rmaysiz. Ularni o‘tda kuydirib, suvga cho‘ktirib bo‘lmaydi. Bu kitoblarni ishlab chiqarish uchun o‘rmonlarni qirqishning, bir joydan boshqa joyga ko‘chirish uchun transport xarajatlarining hojati yo‘q. Bu kitoblarni o‘qish uchun ma‘lum elektron vositalargina kerak bo‘ladi: kompyuterlar, smartfonlar yoki elektron kitoblarni o‘qish uchun ishlab chiqariladigan maxsus riderlar [1;75].

Shuningdek, elektron kitob-bu raqamli shaklda yaratilgan va elektron qurilmalar orqali o‘qiladigan adabiy yoki ilmiy axborot manbaidir. Elektron kitoblar maxsus dasturiy ta‘minot yordamida kompyuter, planshet, smartfon hamda elektron kitob o‘quvchi qurilmalarida o‘qilishi mumkin. Ular PDF, EPUB, MOBI, AZW kabi formatlarda taqdim etiladi. Elektron kitoblarning asosiy afzalliklaridan biri ularning ixchamligi va qulayligidir. Foydalanuvchi birgina qurilmada minglab elektron kitoblarni saqlashi mumkin. Bundan tashqari, matn bo‘yicha tezkor qidiruv, shrift o‘lchamini o‘zgartirish, muhim joylarni belgilash va izohlar yozish imkoniyatlari o‘quv jarayonini yanada samarali qiladi. Elektron kitoblar ekologik jihatdan ham foydali bo‘lib, qog‘oz sarfini kamaytiradi [2;72].

Ta'lim sohasida elektron kitoblardan foydalanish bilim olish jarayonini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi. Masofaviy ta'lim, onlayn kurslar va mustaqil ta'lim jarayonlarida elektron darsliklar muhim axborot manbai hisoblanadi. Ular o'quvchilarning axborotga bo'lgan ehtiyojini tezkor qondirish, ta'lim resurslariga teng va ochiq kirishni ta'minlash imkonini beradi.

Shunga qaramay, elektron kitoblardan foydalanish bilan bog'liq ayrim salbiy jihatlar mavjud bo'lib, ularni ilmiy jihatdan o'rganish va baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Birinchidan, elektron kitoblarni o'qish jarayoni inson ko'rish tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Elektron qurilmalarning ekranlari uzoq vaqt davomida foydalanilganda ko'zning tez charchashi, qizarishi, qurishi hamda ko'rish qobiliyatining vaqtinchalik pasayishiga olib keladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ekranlardan chiqadigan ko'k nur (blue light) ko'z to'r pardasiga salbiy ta'sir etib, uyqu ritmining buzilishiga sabab bo'lishi mumkin. Ikkinchidan, elektron kitoblardan foydalanish jarayonida inson organizmining umumiy jismoniy holati ham zarar ko'rish ehtimoli mavjud. Uzoq vaqt davomida bir holatda o'tirib o'qish umurtqa pog'onasi, bo'yin va bel mushaklarida og'riq paydo bo'lishiga olib keladi. Ayniqsa, smartfon va planshetlardan foydalanishda noto'g'ri holatda o'tirish suyak-mushak tizimi muammolarini keltirib chiqaradi [3;87].

Uchinchidan, elektron kitoblar psixologik jihatdan ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Raqamli qurilmalar orqali o'qish vaqtida foydalanuvchi diqqatining tez chalg'ishi, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa ilovalarga e'tiborning bo'linishi o'qish samaradorligini pasaytiradi. Bu holat chuqur tahliliy o'qish ko'nikmalarining sustlashishiga olib kelishi mumkin. Ayrim tadqiqotlarda elektron matnlarni o'qishda ma'lumotni yodda saqlash darajasi qog'oz kitoblarga nisbatan pastroq ekani qayd etilgan [4;27].

To'rtinchidan, elektron kitoblarning huquqiy va axborot xavfsizligi bilan bog'liq muammolari ham mavjud. Mualliflik huquqining buzilishi, noqonuniy nusxalarning tarqalishi hamda axborotning himoyasizligi elektron resurslardan foydalanishda muhim salbiy omillardan biri hisoblanadi. Elektron kitoblar zamonaviy ta'lim va axborot almashinuvida muhim o'rin egallashiga qaramay, ularning salbiy ta'sirlari mavjudligini inkor etib bo'lmaydi. Shu sababli elektron kitoblardan foydalanishda gigiyenik me'yorlarga rioya qilish, o'qish vaqtini to'g'ri rejalashtirish hamda elektron va an'anaviy kitoblardan muvozanatli foydalanish zarur hisoblanadi. Bugungi yoshlar uchun kitob-bu faqat bilim manbai emas, balki tafakkur, ma'naviyat, va ruhiy rivojlanish vositasidir. Kitobning elektron yoki bosma shaklda bo'lishi ikkinchi

darajali masala, eng asosiysi-kitob o‘qishga bo‘lgan ehtiyoj va odatni shakllantirishdir [5;77].

Xulosa qilib aytganda, elektron kitoblar zamonaviy axborot jamiyatining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ta’lim va ilm-fan rivojida katta ahamiyatga ega. Ularning imkoniyatlaridan oqilona va me’yorida foydalanish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Yurtimizda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish uchun kutubxonalarni raqamlashtirish, bepul elektron kitoblar platformalarini ko‘paytirish juda muhim. Kitob o‘qigan avlod bu tafakkurli, ma’naviy barkamol, ijodkor avloddir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. To‘raqulov X. Qosimov B. Axborot texnologiyalari. -Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. Saidahmedov N. Zamonaviy ta’lim texnologiyalari. -Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
3. Jo‘rayev R.X. Ta’lim jarayonida elektron resurslardan foydalanish. -Toshkent: Fan, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Raqamli ta’lim resurslari bo‘yicha uslubiy qo‘llanma. -Toshkent, 2020.
5. UNESCO. Digital Learning and E-books in Education. -Paris: UNESCO Publishing, 2019.
6. Armstrong, C., Edwards, L., Lonsdale, R. E-books in academic libraries. -London: Facet Publishing, 2012.
7. Project Gutenberg. About E-books and Digital Libraries.-2021. (www.gutenberg.org)